

УДК 378.147:930.1(477) "19"
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.6>

Д. С. Федун

аспірант кафедри психології, педагогіки та філософії
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗВО УКРАЇНИ В 60-ті–80-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

У цій статті поставлене актуальне натепер завдання – вивчення історіографії педагогічного досвіду з метою систематизації пошуку прогресивних методів підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців для економічної галузі України. У статті проведено аналітичний огляд наукових робіт з проблеми професійної підготовки фахівців економічної галузі в університетах України в 60-х–80-х роках ХХ століття. Проведена характеристика досліджень і структурована в межах економіко-історичного етапу – періоду із системою планової економіки (1960-ті–1980-ті рр.). Розкрито зміст робіт, що охоплюють питання впливу тоталітарної системи та ідеологізації на односторонність підготовки, впливу структурних перетворень в економіці на економічну освіту загалом, теорію та практику економічного виховання, доцільність та перспективи розвитку підготовки економістів, характерних для планової моделі економічних взаємин. У статті представлений аналіз робіт з проблеми теорії і практики економічного виховання, розробки методів навчання, оптимізації навчального процесу та контролю, взаємоузгодження досліджуваних курсів і недопущення паралелізму у разі їх формування, а також можливостей оптимізації навчання поєднання загальноекономічної та галузевої підготовки.

На підставі наведеного у статті історіографічного дослідження наукових робіт, об'єднаних загальним напрямом вивчення питань формування та розвитку системи економічної освіти в Україні в період 60-х – 80-х років ХХ століття, зроблено висновок про значну актуальність цього питання. Досить мала кількість робіт, що аналізують та узагальнюють накопичений історичний досвід, символізує про недостатність розгляду цього питання і необхідність подальшого більш детального підходу до вивчення прогресивного досвіду системи вищої економічної освіти в період з плановою системою економічних відносин.

Ключові слова: вища освіта, історико-педагогічний досвід, професійна підготовка, планова економіка, економіст, економічна освіта.

Постановка проблеми. Сучасна спрямованість розвитку економіки України на інтеграцію у світовий економічний простір нерозривно пов'язана не тільки з розвитком внутрішніх і зовнішніх ринкових економічних відносин, модернізацією виробництва, створенням конкурентних товарів і послуг, але і перебуває в постійному пошуку і системній трансформації проблеми підготовки висококваліфікованих фахівців економічного профілю. Сучасна інтеграція України в Європейську освітню спільноту, завдяки приєднанню до Болонського процесу, ставить високу планку відповідності конкурентного рівня знань у майбутніх економістів.

Натепер практично відсутні аналітичні наукові роботи, які б узагальнювали і систематизували накопичені знання та історичний досвід у системі професійної підготовки фахівців економічної галузі в університетах України в період з плановою економічною моделлю господарювання в 60-х – 80-х роках ХХ століття. Тому вважаємо за доцільне вивчення історіографії такої проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням історичного досвіду професійної підготовки економічних кадрів в університетах України

займалася А. Сингаївська, яка дала характеристику і досить широко розкрила питання еволюції вищої економічної освіти, а також деякі аспекти її змісту і суспільної цінності для України в 60-х роках ХХ століття. Р. Кігель вивчав історичні аспекти розвитку економічної освіти 1980-х років, що передували періоду її трансформації до ринкових орієнтирів. Над узагальненням досвіду пройдених періодів і розробкою рекомендацій для сучасних ВНЗ працювали О. Мисько і М. Шишкін, у своїх роботах вони стверджували про необхідність збереження наступності в економічній освіті у разі переходу від моделі планової економіки до ринкової. Деякими історіографічними дослідженнями проблеми професійної підготовки економістів у період із системою планової економіки і централізованої системи управління економіко-політичними процесами, а так само науковими дослідженнями в питанні вивчення прогресивного історичного досвіду педагогічного підходу до підготовки фахівців для економічної галузі в другій половині 70-х – початку 80-х років ХХ століття займалися такі дослідники, як Е. Доменнікова і Л. Руденко.

Мета статті – на підставі історіографічного аналізу досліджень у напрямі професійної підготовки фахівців економічного профілю у ВНЗ України 60-х–80-х років ХХ століття виявити ступінь вивченості проблеми і систематизувати праці вчених у визначених нами хронологічних рамках періоду з плановою системою економічних відносин.

Основний матеріал. Досліджуючи проблему професійної підготовки фахівців економічної галузі в університетах України, ми вважаємо за доцільне представити її в діапазоні 1960-х–1980-х років, оскільки саме цей період є цікавим з наукової точки зору як такий, що досить повно розкриває перед нами всі аспекти підготовки економістів у період з командно-плановою економікою.

Розглядаючи систему господарювання з плановою економікою, характерну для України 1960-х–1980-х років, ми бачимо практичну відсутність безробіття і соціального розшарування, гідний рівень державних соціальних гарантій, дбайливе ставлення до екології та видобутку невідновлюваних ресурсів. За визначенням, планова економічна модель господарювання є виходом для держави, яка перебуває у стані війни, ізоляції, санкцій, глобальних світових епідемій, позаяк вона дозволяє досить швидко переорієнтувати виробничі ресурси на потреби внутрішнього ринку.

Виходячи з вищенаведених характеристик, досить своєчасним і перспективним є вивчення історіографії прогресивного історичного досвіду підготовки економічних кадрів у ВНЗ України для сучасних викликів світової економічної глобалізації.

Нижня межа дослідження – 1960 рік вибрана не випадково. Цей період в історії України ознаменований двома взаємопов'язаними факторами: початком глобальної економічної реформи управління народним господарством – Законом «Про подальше вдосконалення організації управління промисловістю і будівництвом» від 10.05.1957 року та прийнятим 17.04.1959 року Законом «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР».

В історіографії проблеми професійної підготовки фахівців для економічної галузі у ВНЗ України ми виділяємо такий етап, як період із системою планової економіки початку 60-х – першої половини 80-х рр. ХХ ст.

Цей період характеризується розвитком системи вищої економічної освіти України у складі СРСР, що має на увазі підготовку фахівців для планової системи як невід'ємної частини політичного ладу того періоду.

Як стверджують В. Двинських, Н. Шibaєва, В. Лисовицький, С. Вінницька, О. Демьохіна, В. Решетило та ін., після періоду тоталітаризму і ідеологізації, які перервали розвиток самостійної економічної думки в Україні і перетворили її на

єдиний складник радянської економічної науки загалом, на початку 60-х років почався період відродження [2, с. 177].

Дослідженням підготовки економістів у вищій школі в умовах тимчасової лібералізації, аналізом впливу процесів демократизації часів хрущовської «відлиги», яка відбувалася у суспільному житті 60-х років, на стан і розвиток вищої освіти в Україні, займалася у своєму дисертаційному дослідженні С. Домбровська.

Питаннями теорії і практики економічного виховання у соціально-економічному та педагогічному аспекті стосовно економічної освіти цікавилися такі вчені, як Л. Епштейн, Л. Пономарьов, В. Попов, Ф. Волков, І. Іткін.

У 60-х–70-х роках ХХ століття Л. Пономарьов і Л. Епштейн працювали над педагогічною концепцією економічного виховання молоді, в якій вказували, що для економічного розвитку країни найважливішими завданнями є забезпечення найбільш сприятливих умов для економічної освіти майбутніх фахівців, максимально доцільне використання виділених державою коштів на питання підготовки та виховання студентів, а також педагогічних кадрів. Так само вони підкреслювали, що взаємозв'язок результатів економічної діяльності та економічного виховання полягає в тому, що позитивна спрямованість результатів діяльності сприяє досягненню позитивних результатів у вихованні майбутніх економістів і навпаки. Л. Епштейн у рамках своєї роботи розробив структуру економічної діяльності у соціалістичному суспільстві і зіставив з нею структуру економічного виховання. В. Попов займався дослідженням сутності економічного виховання як процесу формування економічного мислення у майбутніх фахівців, функціонування економічної свідомості і її впливу на економічну поведінку членів соціалістичного суспільства. І. Іткін зробив спробу детально розібратися у структурі цієї сфери суспільної та індивідуальної свідомості, яка формує економічну освіту, з метою пізнання механізму формування і найбільш повного його використання для виховання у студентів високих ідейних і моральних якостей.

Розглядаючи питання виховання майбутніх економістів, Ф. Волков особливу увагу приділяв їх ідеологічному загартуванню. У процесі підготовки фахівців для економічної галузі він припускав необхідність засвоєння ними не тільки певних знань, а й виховання творчого, активного ставлення до явищ економічного життя, вміння правильно вирішувати складні питання, виходячи з конкретних умов. Ф. Волков стверджував про необхідність озброєння студентів-економістів методологією наукового дослідження складних питань, виховання у них уміння творчого узагальнення, аналізу практичного матеріалу і здатності прийняття самостійних правильних рішень.

Проблема економічної освіти 60-х – початку 80-х років ХХ століття цікавить нас як приклад підготовки економістів в умовах ідеологічного тоталітаризму і планової економічної доктрини.

У радянській системі вищої економічної освіти протягом великого періоду часу читався курс історії народного господарства або «економічної історії». Як стверджував С. Крандієвський у своїй роботі «Політична економія і економічна історія», такий курс прищеплює студентам-економістам історичний підхід у вивченні економічних явищ, розкриває багатовіковий процес економічного розвитку суспільства, «ні одну з категорій політичної економії, як науки теоретичної, не можемо достатньо мірою засвоїти і зрозуміти без відповідного історичного обґрунтування, без показу її розвитку і походження» [4, с. 11].

Формування взаємозв'язку економічного і політичного мислення у професійній підготовці майбутніх економістів в Україні здійснювалося в процесі вивчення дисципліни «Політична економія». А. Доценко у середині 70-х років ХХ століття стверджував, що методологічною основою комуністичної партійності у викладанні політичної економії у ВНЗ є марксистсько-ленінська теорія класів і класової боротьби двох протилежних суспільно-економічних систем – соціалізму і капіталізму.

Професійну спрямованість у викладанні політичної економії як проблему вивчали Р. Кігель і Ю. Степаненко. У своїх дослідженнях вони зійшлися на думці, що для з'ясування закономірностей капіталістичних і соціалістичних виробничих відносин у процесі вивчення економічних дисциплін необхідно допомогти студенту зрозуміти місце інженера-економіста в економічному ладі суспільства. Для вирішення цього завдання вони пропонували відповідно до програми курсу сформулювати методичні прийоми і питання, що дозволяють від теми до теми розкривати соціальні аспекти праці інженера-економіста.

3. Ямкова у своєму дослідженні «Діяльність КПРС по розвитку економічної освіти трудящих в умовах розвинутого соціалізму: на прикладі компартії України» ще на початку 1980-х років відзначала, що велика кількість структур, що регламентують економічну освіту (ідеологічні комісії, партійні відділи пропаганди, методичні ради, кабінети економічних знань, ради з економічної освіти та ін.), часто приводили до «паралелізму в роботі партійних, профспілкових і господарських органів, змішання функцій, що не могло не відбитися на рівні організації економічного навчання» [1, с. 21].

Розробкою методів навчання, оптимізацією навчального процесу та контролю наприкінці 70-х років ХХ століття займалися: Л. Боровська, А. Сергієнко, М. Гуревич, А. Чухно. У своїх роботах вони стверджували, що на такому історичному етапі розвитку економічної освіти у вищій школі

необхідне посилення зворотного зв'язку між студентом і викладачем, інтенсифікації навчання, збільшення застосування різноманітних технічних засобів у підготовці майбутніх фахівців економічної галузі. Важливою роллю викладача є розвиток творчого мислення у студентів, навичок і умінь самостійно поповнювати свої знання, правильно орієнтуватися у величезному потоці інформації. Найважливішими критеріями у вивченні курсу політичної економії повинна була бути новітня політекономічна інформація, проаналізована за допомогою документів КПРС, яка виражає науково-історичну послідовність у викладі матеріалу, а також сучасний рівень методологічного забезпечення, що викладається у симбіозі з революційною теорією і практикою. На їхню думку, навчання студентів прийомів економічного аналізу і навичок політекономічного мислення повинне здійснюватися на основі марксистсько-ленінського світогляду.

Цікавий підхід пропонував С. Струмилин – у процесі підготовки студентів вивчати і використовувати попередній досвід, що добре зарекомендував себе: відмовитися від обов'язкового відвідування лекцій, які, на його думку, обмежують самостійність і ініціативність, ведуть від пізнання до банального зазубрювання. Вміння проявити себе, розумної ініціативи, самостійності рішень найкраще виховують у студентів семінари, а не обов'язкові лекції.

У середині 80-х років ХХ століття група вчених працювала над методичними питаннями вдосконалення викладання суспільно-економічних наук у вищій школі.

П. Телічук приділяв особливу увагу новим завданням, які у світлі намічених змін покликана була вирішити політекономічна наука. Він працював над виявленням недоліків курсу політекономії у вищій школі. П. Телічук указував, що в процесі розробки методології викладання курсу слід відбирати пріоритети, які найкращою мірою забезпечують успішну реалізацію принципів і цілей соціалізму. Проблемою активізації навчального процесу у вивченні суспільно-економічних дисциплін займався А. Леонтьєв. Він приділяв першочергову увагу активному впровадженню в навчальний процес ефективних методів і цільових форм навчання. У процесі вивчення цього питання А. Леонтьєв дійшов висновку, що кожна форма навчального процесу повинна сприяти активізації мислення у студентів і викликати інтерес до предмета. Особливо А. Леонтьєв виділяв важливість проблемного методу навчання, вдосконалення самостійної роботи, участь у суспільно-політичній та трудовій практиці і наукових студентських конкурсах. В. Глазирін, вивчаючи накопичений досвід роботи кафедр політичної економії, стверджував, що використання викладачем матеріалів про розвиток окремих галузей народного господарства

дозволить не тільки підняти інтерес до вивчення суспільно-економічних дисциплін, а й посилити практичну функцію у формуванні майбутнього фахівця для економічної галузі, а також економічне мислення і світогляд. Проблемою викладу в курсі економії питання про активізацію людського фактора виробництва цікавився Л. Мельник. Він пропонував розкривати такий напрям у темах курсу в такій послідовності: сутність процесу активізації людського фактора соціалістичного виробництва, його можливості і резерви, цільова спрямованість (умови і фактори, що впливають на трудову активність). Ю. Карцев і В. Пустовійта працювали над розробкою методики викладання у вищій школі викриття антимарксистських економічних концепцій та ідеологічних диверсій. У своїй методиці вони стверджували, що в процесі лекцій і семінарських занять велику увагу необхідно приділяти розкриттю механізму збочення буржуазними економістами-ідеологами теорії і практики реального соціалізму [3, с. 121].

Велику роль питань методики проведення консультацій з економічних наук і їх ролі в навчально-виховному процесі приділяв Д. Онофрейчук. Він стверджував, що навчальна консультація призначена для надання допомоги студенту, ставить собі за мету поглиблення і розширення знань і навичок. Консультація сприяє навчанню методики самостійної роботи, служить засобом стимулювання пізнавальної активності студента, індивідуалізації та диференціації навчально-виховної роботи викладача, виробленню у студентів навичок науково-дослідницької роботи в галузі економічних наук.

Над питанням контролю знань у процесі викладання економічних дисциплін у підготовці фахівців працювали такі вчені радянського періоду в історії освіти України, як Л. Дідковська, Л. Шевченко, Г. Каплуновський, Л. Скінтей, А. Федотова. Вони вважали, що використання тільки традиційних форм контролю не дає можливості ефективно управляти освітнім процесом. Більш широке застосування різних форм контролю позитивно позначиться на успішності. Л. Шевченко і Г. Каплуновський пропонували ведення економічних словників як важливої форми контролю, які покликані були вчити студентів чітко формулювати думку, шліфувати і збагачувати їх економічний словниковий запас, сприяти засвоєнню економічних законів, забезпечувати уявлення про економічну науку як систему знань. У своїх роботах Л. Скінтей стверджував, що атестація як дієва форма контролю успішності виконує функції визначення ступеня досягнення поставленої мети, стимулювання самостійної роботи, отримання інформації, необхідної для організації та коригування освітнього процесу. Аналіз атестаційних результатів необхідний для вдосконалення,

підвищення ефективності та якості навчально-методичної та виховної роботи.

У 70-х–80-х роках ХХ століття питаннями ефективності застосування і професійної орієнтованості математичних наук у підготовці економістів займалися такі вчені, як А. Скатков, А. Хрустальов, А. Чуб. У своїх працях вони стверджували, що математичне моделювання є потужним інструментом дослідження економічних явищ, процесів і систем. Своїм завданням вони вважали необхідність привчити майбутнього фахівця економічної галузі до вирішення економіко-математичних задач за мінімально відомих вихідних даних, виробляючи вміння застосовувати раціональні способи розрахунків у науковій і практичній діяльності.

На характер праць учених радянського періоду другої половини ХХ століття, присвячених професійній підготовці фахівців економічного профілю, наклали відбиток наявність єдиного джерела аналізованої наукової інформації і практична недоступність альтернативних бачень проблеми.

Ю. Палкін працював над удосконаленням навчально-виховного процесу підготовки економістів. У процесі підготовки він спирався на науковий підхід до методики викладання, що передбачає виклад матеріалу політичної економії на сучасному рівні наукових знань; поєднання академічних поглядів з більш рішучим поворотом підготовки економістів у сторону проблем, актуальних для сучасності і майбутнього; формування марксистсько-ленінського світогляду, комуністичної свідомості, високих моральних і професійних якостей майбутнього фахівця; вироблення класового підходу до подій у суспільному житті, вміння аргументувати і критикувати антимарксистські погляди.

Однією з найважливіших проблем у процесі викладання економічних дисциплін Д. Жаданов вважав навчально-виховну роботу у ВНЗ, яка, на його думку, покликана була навчити самостійності до такої міри, щоб вона стала природною необхідністю кожного студента, щоб придбані університетські знання і навички стали основою ініціативності, управлінської та організаторської діяльності.

Важливою тенденцією в дослідженні методології навчального процесу у підготовці фахівців для економічної галузі в період з плановою економікою був пошук шляхів оптимізації навчання за допомогою виробничої практики.

Е. Вайнштейн працював над удосконаленням цього процесу. У своїй роботі він стверджував, що проведення практики після закінчення навчання не може своєчасно допомогти у засвоєнні теоретичних основ спеціальних курсів, позаяк відсутній органічний взаємозв'язок теорії і практики у самому навчальному процесі. Він також пропонував відмовитися від використання студентів

на штатних оплачуваних посадах, а по можливості розширити перелік ділянок для проходження практики з метою всебічного ознайомлення зі специфікою роботи підприємства.

Питанням оптимізації поєднання загальноекономічної і «галузевої» підготовки економістів у ВНЗ також цікавилися А. Аганбегян, А. Амінов, Н. Кокарев, Е. Капустін, Е. Ліберман, М. Солодков, С. Струмилин, С. Татур.

Вони вважали, що вузькогалузову підготовку фахівців необхідно зосередити в інженерно-економічних інститутах і факультетах. А економістів широкого профілю необхідно готувати на функціональній основі. Особливо важливо відповідно до профілю спеціальності знайти найкраще поєднання загальноекономічної та галузевої підготовки. Економістам широкого профілю необхідно вивчити курс основ технологій найважливіших галузей виробництва, забезпечити математичну підготовку, звернути увагу на вивчення таких дисциплін, як матричне і векторне числення, теорія ймовірності і математична статистика, математичне програмування та теорія масового обслуговування, математична логіка, теорія алгоритмів і основ програмування. Внесення таких предметів у навчальні плани ними пропонувалося здійснити за рахунок описових, інструкційних, що не являли собою ні методичної, ні пізнавальної цінності курсів.

А. Гаврилов стверджував, що без істотного поліпшення економічної освіти у професійній підготовці фахівців неможливо досягти повного використання соціалістичної планової економіки, що дозволяє домогтися найбільш продуктивних виробничих результатів. У формуванні економічного мислення студентів повинні брати участь викладачі всіх кафедр, а не тільки економічних. Так само, на думку А. Гаврилова, слід читання курсу «конкретної економіки» починати раніше, щоб не допускати тимчасової розбіжності між закінченням вивчення політекономії і початком вивчення економіки відповідної галузі. У викладанні економічних дисциплін необхідно уникати дублювання, відірваності від реального життя, спрощення і схематизму.

Питанням поліпшення підготовки майбутніх економістів до ВНЗ шляхом раціональної організації їх навчання сучасних прикладних статистичних методів вибіркового вивчення використання найважливіших видів виробничих ресурсів займалися А. Илишев і Р. Лобунець. У своїх дослідженнях вони описують накопичений досвід навчання прикладних статистичних методів у Харківському інженерно-економічному інституті і економічному факультеті Харківського університету.

Про необхідність впровадження системи підготовки інженерів-економістів як організаторів виробничих відносин заявляв І. Разумов, оскільки потреба в таких інженерах постійно зростала.

У навчальні плани інженерно-економічного ВНЗ і економічних факультетів технічних інститутів він пропонував внести деякі зміни, що стосуються нових методів управління виробничими процесами, математичних методів у плануванні та обліку, обчислювальної техніці. Так само вчений стверджував, що спеціалізація у підготовці інженерів-економістів (нормувальник, плановик і т.д.) розширить сферу застосування їхніх знань. І. Довгий заявляв про необхідність підготовки економістів за спеціальністю інженер-організатор виробництва. Він вважав, що підготовка фахівців, які добре розуміються одночасно і на техніці, і на економіці, повинна сприяти підвищенню рівня готовності фахівців до роботи на таких посадах, як директори заводів, начальники планових відділів, відділів праці та заробітної плати, виробничих відділів.

Питанням необхідності підготовки економістів-організаторів для соціалістичного господарства займався також А. Бірман. Він стверджував, що економіст не може обмежуватися знаннями аналізу і планування, розвиток народного господарства вимагає від нього безпосередньо самостійної реалізації висновків, побудованих на проведеному аналізі і плані. А. Бірман пропонував доповнити науково-методичну літературу темами, які вивчають питання організації виробництва з метою виконання плану в найкоротші терміни і з найменшими витратами.

Вивчаючи конкретні економічні дисципліни, В. Тютін, А. Заборцев, В. Рудаков заявляли про нагальну необхідність систематизації економічних знань на підставі чіткого наукового визначення змісту кожного академічного курсу, з метою їх розмежування і недопущення паралелізму та дублювання. Дослідники дійшли висновку, що розмежування конкретних економічних дисциплін, сучасна редакція і опублікування методичних посібників не тільки допоможе ліквідувати різнобій і кустарництво у викладанні, а й значно підвищить якість економічної підготовки фахівців.

С. Азев так само займався проблемою вивчення пов'язаних між собою економічних дисциплін. У своїй роботі «Проблеми економічної підготовки фахівців сільського господарства» він порушував питання узгодження навчальних програм з точки зору оптимальної послідовності, плавності і логічності переходу між досліджуваними дисциплінами. Так само С. Азев вказував на важливу роль методичного забезпечення, виробничої практики та дипломного проектування у професійній підготовці фахівців для економічної галузі.

З метою підвищення рівня підготовки фахівців для економічної сфери діяльності в період наміченого в 70-х роках ХХ століття поглиблення процесу інтернаціоналізації виробництва і різних сторін суспільного життя соціалістичних країн було взято напрям на зближення програм вузівських

курсів із соціально-економічних наук. А. Романець та В. Тимошин, вивчаючи систему підготовки економічних кадрів у Чехословаччині, дійшли спільного висновку, що таке зближення плідно вплине на подальше підвищення якості підготовки економічних кадрів.

Надзвичайно цікавою і глибокою за своїм змістом ми вважаємо роботу А. Курського, в якій він у 1977 році розглядав планову систему народного господарства у СРСР з точки зору її 60-річного досвіду і перспектив плану розвитку аж до 90-х років ХХ століття. Така робота мала на меті дати загальні поняття майбутнім економістам про доцільність та історичну перспективу системи розвитку планової соціалістичної економіки, а так само позначила особливу роль балансового методу в методології планування.

Серед сучасних учених, які вивчали історичний досвід професійної підготовки економічних кадрів в університетах України, ми можемо виділити роботу А. Сингаївської.

А. Сингаївська у своїй статті «Розвиток вищої економічної освіти: тенденції, періодизація, пріоритети» дала характеристику і широко розкрила питання еволюції вищої економічної освіти, а також деякі аспекти її змісту і суспільної цінності для України в 60-х роках ХХ століття. Згідно з її роботою, підйом економічної освіти був пов'язаний з децентралізацією управлінських структур, сільськогосподарськими реформами, досягненнями в аерокосмічній галузі, масштабним будівництвом житла, економічною регіоналізацією, що вимагало забезпечення галузей якісними фахівцями-економістами з відповідними навичками та знаннями для всіх видів господарської діяльності [6, с. 188].

На початку 90-х років ХХ століття історіографічними дослідженнями проблеми професійної підготовки економістів у період із системою планової економіки і централізованою системою управління економіко-політичними процесами займалися такі дослідники, як Е. Доменнікова і Л. Руденко.

Як стверджувала у своєму дисертаційному дослідженні Е. Доменнікова, одним з основних факторів, які заважали розвитку економічної освіти, була економічна ситуація в той період і замкнутість системи економічного навчання.

Л. Руденко у своїй дисертаційній роботі проводила наукові дослідження в економіко-педагогічній сфері підготовки фахівців для економічної галузі в другій половині 70-х – початку 80-х років ХХ століття. Матеріал, приведений у дисертації, свідчить про те, що в організації економічної освіти того періоду переважав формальний підхід, усі предметні дисципліни були тісно пов'язані і будувалися на концепції розвинутого соціалізму, що не відображало при цьому реальних протиріч у суспільно-економічному розвитку. Так само в роботі зазначалося, що в досліджуваний

період великого поширення набула необ'єктивність в оцінці стану речей, якісні та кількісні перебільшення результатів, і некритичність підходу до системи економічної освіти. Керуючись історичним досвідом, Л. Руденко дійшла висновку, що виробнича активність багато в чому залежить від політичної та економічної грамотності фахівців, а також сформулювала пропозиції і практичні рекомендації, які могли би сприяти тому, щоб «система економічної освіти відповідала особливостям і потребам нашого динамічного часу, була демократичною, гнучкою, мобільною, здатною оперативно відгукуватися на події політичного й економічного, суспільного і духовного життя країни загалом» [5, с. 17].

Висновки і пропозиції. Представлене нами історіографічне дослідження проблеми професійної підготовки фахівців економічного профілю в університетах України у 60-х–80-х роках ХХ століття дозволяє зробити висновок, що проблема є досить актуальною для економічного прогресу і досить добре представлена дослідниками-сучасниками, але не досить вивчена з точки зору аналізу накопиченого історичного прогресивного досвіду.

Згідно з проведеною історіографією робіт учених виявлено факт, що економічна педагогічна наука 60-х–80-х рр. ХХ ст. була досить суперечлива. Багато дослідників вказували у своїх роботах, що підготовка економістів в Україні в період планової економіки була частиною замкнутої системи навчання, що зумовлювало її апогетичний характер. Спрямованість дослідних робіт обмежувалася світоглядними позиціями і директивними вказівками різноманітних органів і відомств. Навчання у заполітизованій системі освіти перетворювалося на предмет політичної пропаганди, що заважало розвитку самостійності мислення і вивчення світового прогресивного досвіду. З іншого боку, велика кількість опублікованих робіт, орієнтованих виключно на позитивний досвід, вказувала на те, що економічна освіта такого періоду була досить ефективною для промислового виробництва, з точки зору її багатопрофільності і конкретної спрямованості.

Розробки і публікації вчених вказують на такі пріоритетні напрями в підготовці фахівця для економічної галузі, як розвиток мотивів, економічних знань, професійного мислення, умінь і навичок, які можуть бути застосовані у роботі у сучасних ринкових умовах.

Варто зазначити, що в ході дослідження була виявлена порівняно невелика кількість робіт учених, які займаються аналізом накопиченого історичного досвіду у підготовці фахівців економічного спрямування у ВНЗ України, що говорить про слабку вивченість цієї проблеми з точки зору її історичного змісту.

Багато вчених постійно перебувають у пошуку оптимальної моделі підготовки майбутніх висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців для зростання і процвітання економіки України, але це, як показує практика, не є можливим без поєднання в процесі навчання як нових методів і прогресивних тенденцій у науці, так і використання досвіду минулих поколінь, який історично довів свою ефективність і доцільність. Дослідження в галузі використання історичних форм і методів у поєднанні із сучасними досягненнями у сфері економічної освіти вимагає більш ретельних подальших розробок у науково-педагогічній діяльності.

Список використаної літератури:

1. Доменикова Е.И. Экономическое образование трудящихся в 70-е– 80-е годы. Историография проблемы : автореф. дис. ... канд. ист. наук. Москва : МГУ им. М.В. Ломоносова, 1992. 28 с. URL: <http://cheloveknauka.com/ekonomicheskoe-obrazovanie-trudyaschihsya-v-70-80-e-gody-istoriografiya-problemy#ixzz5qOvLwl3>.
2. Історія економічних вчень : навчальний посібник / В.М. Двінських, Н.В. Шибасєва та ін. ; за ред. Архієреєві С.І., Решетняк Н.Б. Третє видання (стереотипне). Харків : НТУ «ХПІ», 2004. 216 с.
3. Карцев Ю. Межвузовская научно-методическая конференция. *Экономические науки*. Москва : «Высшая школа», 1986. Випуск 9. С. 121–122.
4. Крандиевский С. Политическая экономия и экономическая история. *Экономические науки*. Москва : «Высшая школа», 1974. Випуск 12. С. 11–15
5. Руденко Л.А. Экономическое образование трудящихся: опыт, проблемы, уроки (вторая половина 70-х – начало 80-х гг.) : автореферат дис. кандидата исторических наук. Харьков, 1991. 18 с.
6. Сингаївська А.М. Розвиток вищої економічної освіти: тенденції, періодизація, пріоритети. *Вісник НТУ України «КПІ» Філософія, психологія, педагогіка*. Київ : «Політехніка», 2010. Випуск 3(20). С. 185–190.

Fedun D. Historiography of the problem of specialists professional training for economic domain in higher educational institutions of Ukraine in the 1960s–1980s

This article sets a recent objective: survey of pedagogical experience historiography in order to systematize the research for advanced methods of highly qualified and competitive professionals training for economic domain of Ukraine. The article provides an analytical review of academic papers dealing with the problem of professional training of specialists for economic domain in Ukrainian universities in the 1960s–1980s. The characteristics of researches have been carried out and structured within the economic and historical stage: the period of the planned economy system (1960s–1980s). The authors analyze the content of academic papers covering issues of totalitarian system and ideologization influence on training imbalance, of influence of structural transformations in economy on economic education as a whole, of economic education theory and practice, of worthwhileness and perspectives of economists training development prevailing at planned model of economic relations. The article presents an analysis of academic papers dealing with economic education theory and practice, with teaching methods development, with educational process and control optimization, with coordination of courses under consideration and prevention of parallelism in their formation, as well as with opportunities of training optimization by means of economy-wide and industry training combining.

Basing on historiographical survey of academic papers connected by the general trend of studying formation and development of economic education system in Ukraine during the interval between 1960s–1980s, the authors arrive at the conclusion of timeliness of this issue. A negligible quantity of academic papers analyzing and summarizing the accumulated historical experience points at the lack of consideration of this issue and the need for further more detailed approach to the study of progressive experience of higher economic education in the period with the planned system of economic relations.

Key words: *higher education, historical and pedagogical experience, professional training, planned economics, economist, economic education.*